

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0823U100963

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 23-10-2023

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Дікарев Сергій Григорович

2. Serhii Dikariev

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 025

Назва наукової спеціальності: Музичне мистецтво

Галузь / галузі знань: культура і мистецтво

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Освітньо-наукова програма підготовки доктора філософії за спеціальністю 025 - Музичне мистецтво

Дата захисту: 28-10-2023

Спеціальність за освітою: Музичне мистецтво

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): 2162

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет мистецтв імені І.П. Котляревського

Код за ЄДРПОУ: 02214350

Місцезнаходження: площа Конституції 11/13, Харків, Харківський р-н., 61003, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство культури України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет мистецтв імені І.П. Котляревського

Код за ЄДРПОУ: 02214350

Місцезнаходження: площа Конституції 11/13, Харків, Харківський р-н., 61003, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство культури України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 18.41

Тема дисертації:

1. Роль контрабаса у творчості композиторів ХХ століття: від оркестрового до сольного інструмента
2. The role of the double bass in the creative work of the composers of the 20th century: from an orchestral to a solo instrument

Реферат:

1. Дисертація присвячена дослідженню ролі контрабаса в музичному мистецтві ХХ століття, яке докорінно змінило статус та семантичні амплуа інструмента. Часові межі увиразнюють суттєву еволюцію, що відбивається у композиторській та виконавській творчості. Метою дисертації є аналіз ролі контрабаса як оркестрового та сольного інструмента в творчості європейських, американських та українських композиторів ХХ століття в аспектах історичної, національної, жанрово-стильової та виконавської специфіки. Матеріалом дисертації є твори європейських, американських та українських композиторів, серед яких – симфонічні і камерно-інструментальні композиції ХХ ст., твори для контрабаса соло; окрема увага приділена композиціям П. Гіндеміта (Соната для контрабаса і фортепіано, Пародія для кларнета in B і контрабаса «Музичний квітковий сад і всяка всячина в Лейпцигу» та його маловідомий твір Вісім п'єс для

контрабаса solo). Зокрема, у дисертації проаналізовано такі твори, як «Кармен-фантазія» для контрабаса Ф. Прото та «Концертний дует» К. Пендеревського, вперше детально висвітлюється композиції за участю контрабаса українських композиторів (близько 20), багато з яких раніше не були представлені в наукових дослідженнях, що складає позиції новизни. Методологія дослідження охоплює історіографічний, жанрово-стильовий, структурно-функціональний та компаративний підходи до аналізу творчості для контрабаса. Наукова новизна отриманих результатів полягає у системному аналізі шляхів розвитку контрабаса від оркестрового до сольного інструмента у композиторській творчості XVII–XXI ст. У музикознавстві вперше: систематизовані камерно-інструментальні твори за участі контрабаса, створені у XX ст.; репрезентована специфіка еволюції функціональності інструмента, що увиразнено в партіях контрабаса в симфонічних та камерно-інструментальних творах композиторів XX століття; представлено шлях розвитку українського контрабасового мистецтва XX століття; уведено в науковий обіг партитури творів для контрабаса українських композиторів; актуалізовано у науковому та виконавському просторі «Вісім п'єс для контрабаса соло» П. Гіндеміта, майже невідомий українському слухачеві. У Висновках спостереження щодо еволюції контрабаса підсумовані у декількох вимірах. Так, в історичному вимірі названо декілька етапів розвитку інструмента. Зокрема, такі: – до початку XX століття, коли контрабас традиційно в оркестрових партитурах дублював партію віолончелі на октаву нижче, хоча й були деякі експерименти з його функцією; – перша половина XX століття – період переосмислення ролі контрабасу в оркестрі та камерній музиці, зокрема, в творчості П. Гіндеміта, який активно включає контрабас у свої твори, надаючи йому солюючі ролі та використовуючи його унікальні звукові можливості, змінивши вектори відношення до контрабасу; – друга половина XX ст. – початок XXI ст. – період, коли контрабас зазнав значущих трансформацій, постійно зростала кількість творів, його роль у камерній музиці ставала все більш різноманітною, урізноманітнюється техніка (натуральні та штучні флажолети; розширені піцикато техніки, використання різних частин руки для створення унікальних звуків; залучення електроніки: педалі ефектів, підсилювачі та лупери; перкусійні техніки: вдари по корпусу контрабаса або струнах), запозичуються елементи гри з джазу, року, авангарду та ін., що дозволяє розширити звукові можливості контрабасу. В межах жанрового виміру виокремлено ансамблі (дуети, тріо, квартети), причому однорідні чи змішані (Л. Грабовський, І. Карабіць, В. Лиховід, О. Гоноболін, А. Загайкевич), жанр сонати (Ю. Іщенко, Г. Окань, В. Коршунов), концерт (І. Жванецька, Є. Мілка, Я. Лапинський, П. Ладигенський, Г. Ляшенко, З. Алмаші, Г. Окань), мініатюри (М. Чайкін, І. Хуторянский, О. Щетинський, О. Клименко). Хронологічний показник камерно-інструментальних творів за участі контрабасу, створених у XX столітті, дає підстави стверджувати, що творчість для контрабаса склалася як художня цілісність із своєю жанровою системою. Протягом XX ст. змінилася семантика контрабаса. Якщо раніше його звучання в основному асоціювалося з величністю, статикою, слугуючи основним глибоким фундаментом звучання в оркестрах, то в сучасній музиці контрабас часто використовується для створення незвичайних, експериментальних звуків, що можуть передати широкий спектр настроїв і емоцій. Завдяки таким змінам контрабас стає все більш значущим для композиторів, дозволяючи їм відкрити нові обрії музичній творчості. Національний вимір унаочнено творчістю представників європейської, американської та української шкіл. Нарешті, виконавський вимір уможливує розвиток композиторської творчості. Все викладене вище підтверджує, що роль контрабаса в творчості композиторів XX (і XXI) ст. стає все більш багатогранною, що свідчить про зміну парадигми в його сприйнятті, з одного боку, як інструмента з власним унікальним голосом в партитурі сучасності, з іншого – як інструмента універсального, який має можливості для втілення найсміливіших творчих ідей.

2. The dissertation is devoted to the study of the role of the double bass in the musical art of the 20th century, which fundamentally changed the status and semantic roles of the instrument. Time limits highlight the essential evolution, which is reflected in the composing and performing creativity. The aim of the dissertation is the analysis of evolutionary processes in several dimensions: national, historical, genre, stylistic and performing. The material of the dissertation is the compositions of European, American and Ukrainian composers, including symphonic and chamber-instrumental compositions of the 20th century, compositions for double bass solo; special attention is paid to P. Hindemith's compositions (Sonata for double bass and piano, Parody for clarinet in B and double bass

«Musical flower garden and all sorts of things in Leipzig» and his little-known composition Eight pieces for solo double bass). In particular, the dissertation analyses compositions such as "Carmen Fantasy" for double bass by F. Proto and "Concert Duet" by K. Penderecki, for the first time, the compositions with the participation of the double bass of Ukrainian composers (about 20), many of which have not been previously presented in scientific studies, are covered in detail, which is a position of novelty. The research methodology covers historiographical, genre-stylistic, structural-functional and comparative approaches to the analysis of creativity for the double bass. The scientific novelty of the obtained results lies in the systematic analysis of the ways of development of the double bass from an orchestral to a solo instrument in the composing creativity of the 17th-21st centuries. For the first time in musicology, we systematized chamber-instrumental compositions with the participation of the double bass, created in the 20th century; the specifics of the evolution of the functionality of the instrument are represented, which is expressed in the double bass parts in the symphonic and chamber-instrumental compositions of the composers of the 20th century; the way of development of Ukrainian double bass art of the 20th century is presented; scores of compositions for the double bass by Ukrainian composers were put into scientific circulation; we updated in the scientific and performing space «Eight pieces for double bass solo» by P. Hindemith, which is almost unknown to the Ukrainian listener. In the Conclusions, observations on the evolution of the double bass are summarized in several dimensions. Thus, all of the above confirms that the role of the double bass in the creative work of the composers of the 20th (and 21st) century is becoming more and more multifaceted and important, which indicates a paradigm shift in its perception, on the one hand, as an instrument with its own unique voice in the modern score, and on the other – as a universal instrument that has rich possibilities for the realization of the boldest creative ideas.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Дікарев С. Г. Роль контрабасу як камерно-сольного інструменту в музиці Кшиштофа Пендерецького (на прикладі Концертного Дуету для скрипки та контрабасу). Музичне мистецтво і культура. Вип. 30, книга 1. 2020. С. 138–144.
- Дікарев С. Г. Жанрово-стильова специфіка Сонати для контрабаса та фортепіано Пауля Гіндеміта. Аспекти історичного музикознавства. Вип. XXIV. 2021. С. 127–147.
- Дікарев С. Г. «Вісім п'єс для контрабаса соло» П. Гіндеміта: композиційно-драматургічна специфіка. Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти, Вип. 62. 2022. С. 41–54.
- Nikolaievska Yuliia, Paliy Iryna, Chernenko Volodymyr, Tsurkanenko Iryna, Lozenko Kateryna, Yurchenko Olga, Dikariev Serhii. Instrumental fantasy in the 20th century: variations on the genre-style genotype. AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research. Special Issue no.: 12/02/XXIX. (Vol. 12, Issue 2, Special issue XXIX.), 2022. P.193–198.
- Dikariev S. H. «Carmen Fantasy» for Double Bass and Piano by F. Proto: Interpretation as A New Look at oper. European Journal of Arts, № 4. 2021. P. 19–24.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Ніколаєвська Юлія Вікторівна
2. Yuliya V. Nikolayevs'ka

Кваліфікація: к.мист., доц., 17.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет мистецтв імені І.П. Котляревського

Код за ЄДРПОУ: 02214350

Місцезнаходження: площа Конституції 11/13, Харків, Харківський р-н., 61003, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство культури України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Сюта Богдан Омелянович
2. Bohdan O. Syuta

Кваліфікація: д.мист., професор, 17.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: МУНІЦИПАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ "КИЇВСЬКА АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ"

Код за ЄДРПОУ: 21594647

Місцезнаходження: пр.Героїв Сталінграда, 10, Київ, 04210, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Черноіваненко Алла Дмитрівна
2. Alla D. Chernoiwanenko

Кваліфікація: к.мист., доц., 17.00.03**Ідентифікатор ORCID ID:** Не застосовується**Додаткова інформація:****Повне найменування юридичної особи:** Одеська національна музична академія імені А.В. Нежданової**Код за ЄДРПОУ:** 02214254**Місцезнаходження:** Новосельського, 63, Одеса, 65023, Україна**Форма власності:** Державна**Сфера управління:** Міністерство культури України**Ідентифікатор ROR:****Рецензенти****Власне Прізвище Ім'я По-батькові:**

1. Мельник Алла Олексіївна
2. Alla Melnyk

Кваліфікація: к. мист., доц.**Ідентифікатор ORCID ID:** Не застосовується**Додаткова інформація:****Повне найменування юридичної особи:** Харківський національний університет мистецтв імені І.П. Котляревського**Код за ЄДРПОУ:** 02214350**Місцезнаходження:** площа Конституції 11/13, Харків, Харківський р-н., 61003, Україна**Форма власності:** Державна**Сфера управління:** Міністерство культури України**Ідентифікатор ROR:****Власне Прізвище Ім'я По-батькові:**

1. Савченко Ганна Сергіївна
2. Hanna Savchenko

Кваліфікація: к. мист., доц., 17.00.03**Ідентифікатор ORCID ID:** Не застосовується**Додаткова інформація:****Повне найменування юридичної особи:** Харківський національний університет мистецтв імені І.П. Котляревського

Код за ЄДРПОУ: 02214350

Місцезнаходження: площа Конституції 11/13, Харків, Харківський р-н., 61003, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство культури України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Шаповалова Людмила Володимирівна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Шаповалова Людмила Володимирівна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Поліна Кордовська

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна